

Bærum Turlag

Høringsuttalelse – nedleggelse av Bjørumdammen

Viser til Statens Vegvesens (SVV) søknad om nedleggelse av Bjørumdammen.

Det er Bærum Turlags klare oppfatning at en nedleggelse av Bjørumdammen vil redusere rekreasjons- og opplevelsesverdien for turgåere i området, og at SVV derfor ikke bør gis tillatelse til fjerning av damanlegget.

Vi vil argumentere for vårt syn under.

Søknaden er ført i pennen av konsultantselskapet Cowi. Slik vi leser søknaden baserer den seg på tre hovedbegrunnelser for nedleggelse:

1. Statens vegvesen som organisasjon har ikke damanlegg i sin portefølje, og ønsker ikke å drifte og vedlikeholde damkonstruksjoner.
2. Kulturmiljøet ved Bjørum sag (ruin av bygg og dam med tilhørende anlegg) har middels kulturhistorisk verdi.
3. Bjørumdammen er i dag et vandringshinder for fisk i vassdraget. Ved å fjerne dammen vil det gi nye muligheter for fisken til å ta seg lenger opp i vassdraget og få tilgang til nye områder.

Vår argumentasjon vil i hovedsak ta utgangspunkt i disse tre punktene, samt at vi vil knytte noen avsluttende bemerkninger til Bjørumdammens tilgrensende beliggenhet til Kjaglia naturreservat, samt bruken av de turstiene som finnes i området.

1

SVV fremhever at de ikke har damanlegg i sin portefølje, og slikt sett ikke ønsker å drifte og vedlikeholde damkonstruksjoner. Bærum Turlag kan vanskelig se at det er et holdbart argument for å rive Bjørumdammen. Som en viktig samfunnsaktør påhviler det SVV et ansvar utover sitt sektoransvar. I forordet til SVVs eget hefte «Veg og natur – Håndbok V131» står følgende: "Statens vegvesen har i sine strategiske mål (1992) understreket betydningen av å ta hensyn til viktige naturområder og kulturhistoriske verdier og vegens omgivelser.»

Dette mener Bærum Turlag ikke kan forstås på annen måte enn at selv om et kulturminne ikke er en del av SVVs portefølje, så kan ikke etaten bestemme seg for ikke å drifte det av den grunn. Som eier av et kulturminne har staten ved SVV et betydelig ansvar. Det er vår oppfatning at dette blant annet følger av «St. meld. nr 16 (2004-2005) - Leve med kulturminner.» Der står det blant annet: «Etter sektorprinsippet har de statlige sektorene som eier ansvaret for å forvalte sine kulturminner og kulturmiljøer på en måte som tar vare på kvalitetene. Det offentlige eier en stor og kulturhistorisk verdifull eiendoms- og bygningsmasse, mange med stor symbolverdi.» Det står videre i Stortingsmeldingen: «som myndighetsutøver ansvaret for å sikre at hensynet til kulturminner og kulturmiljøer blir tatt vare på i deres virksomhet.»

Bærum Turlag mener det som er anført ovenfor tydeliggjør at SVV ikke kan fraskrive seg ansvaret for å ta vare på og vedlikeholde Bjørumdammen kun fordi de ikke har dammer i sin portefølje. I sin rapport 64, Dammer som kulturminne, er NVE også tydelige på at det er lite ønskelig at dammer rives. "Over tid har dammen skapt et vassdragsmiljø og et landskapsbilde som det både er vanskelig, og lite ønskelig, å endre", skriver de på side 14 i rapporten.

2

Bærum Turlag mener det ikke er graden av kulturhistorisk verdi som er avgjørende, men at den har en verdi som historieforteller for nåværende og kommende generasjoner, slik NVE skriver i sin rapport 64: " Når en virksomhet ved et vassdrag er opphørt blir dammen gjerne stående igjen. Et vannspeil blir som regel satt pris på av turfolk, enten dammen har sin tiltenkte funksjon eller ei.", utdypes det på side s. 20.

Vi mener at Bjørumdammen har en slik verdi, fordi den ligger i et område hvor det både er merkede og umerkede stier som benyttes til tur- og rekreasjonsformål, og fordi et hvert kulturminne vil være et bidrag til en positiv opplevelse for dem som ferdes i et turområde. "Kulturlandskap og kulturminner er verdier som det i de senere år er lagt økt vekt på å gjøre tilgjengelig for friluftslivsutøverne gjennom ulike tiltak for tilrettelegging. Dessuten har disse to miljøtemaene sammenfallende mål ved at kulturminner og kulturmiljøer kan bidra til økt opplevelse for de som utøver friluftsliv samtidig som det vil føre til økt kunnskap om og forståelse av den kulturhistoriske dimensjonen i landskapet.", skriver Miljødepartementet i sin rapport "Naturopplevelse, friluftsliv og vår psykiske helse". I rapporten viser de videre til forskningsarbeid utført av etnolog Ingun Grimstad Klepp. "Hun peker på at kulturminner, sporene etter fortidens mennesker, har en styrke som formidler av historie fordi kulturminnene gir mulighet til å komme fortiden nær", skriver departementet og viser til Grimstads Klepp doktorgradsarbeid som blant annet omhandler hvordan turgåere opplever landskapet de går gjennom.

Med bakgrunn i det ovenfornevnte, er det Bærum Turlags tydelige oppfatning at en rivning av Bjørumdammen vil innebære en forringelse av turgåernes opplevelser og muligheter for refleksjon over den kulturhistoriske verdien i det landskapet de ferdes gjennom. Dette sier også Grimstad Klepp noe om i sitt forskningsarbeide, og ifølge Miljøverndepartementets rapport grupperer hun opplevelsen i tre kategorier: 1) Kulturminner som kulisse eller ramme om aktivitet i nåtiden. (Kulturminnenes bruksverdi.) 2) Kulturminner som verdi i nåtiden. (Bevissthet om kulturminner som noe gammelt og verdifullt.) 3) Kulturminner som kritikk eller kommentar til nåtiden. (En bevissthet om hva vi har vunnet og tapt gjennom moderniseringsprosessen.)

3

Bjørumdammen ble etablert på midten av 1800-tallet, slik at det hinderet for fisken som SVV påstår dammen har strekker seg så langt tilbake i tid, at Bærum Turlag mener det blir vanskelig å se på det som et gyldig argument for riving. Blant annet fordi Isielven i nåtid er en god fiskeelv for både ørret og laks. Dammen er altså tilsynelatende ikke noe hinder for at laks og ørret finner Isielven som en attraktiv elv å vandre i. Videre benyttes Bjørumdammen som utsetningssted for lakseyngel. "Elva ovenfor dammen ved Bjørumsaga, øverst på den

lakseførende strekningen benyttes som utsettingssted for den klekkeriproduserte lakseyngelen (Isielva og Rustanelva)”, skriver Skandinavisk naturovervåkning i sin rapport ”Videoovervåkning av sjøørret og laks i Sandvikselva i Bærum kommune 2011 - 2018. ” I samme rapport vises det også til laksetrappen som ligger lenger nede i Sandvikselven, ved kalkmøllen ved Franzefoss. Denne trappen er bygget i tilknytning til en gammel demning. Det er derfor Bærum Turlags oppfatning at det samme også kan gjøres i tilknytning til Bjørumdammen dersom målet er at laksen skal kunne vandre videre oppover i Isielven.

Avsluttende kommentar

Avslutningsvis vil Bærum Turlag bemerke at det er planer om å oppgradere veien på vestsiden av Isielven i forbindelse med tømmertransport. Veien, som er merket som tursti i en strekning på to kilometer oppover langs elven, vil således bli mindre tilgjengelig for turgåere og slikt sett kunne få redusert sin verdi som tursti. På østsiden av Isielva går det også en merket tursti som kommer fra Isiveien på vestsiden av Isi-anlegget. Ved å beholde Bjørumdammen kan det enkelt etableres en tilknyttende sti over dammen og til den nevnte turstien fra Isiveien. På den måten vil turgåere og friluftsfolk kunne ferdes uten å komme i konflikt med eventuell tømmertransport, og enkelt få tilgang til de natur- og kulturverdier som finnes i Kjaglidalen.

Til slutt vil Bærum Turlag fremheve at selve damanlegget grenser opp mot Kjaglidalen naturreservat, med de klare bevaringsmessige konsekvenser som følger av et slikt vern. Bærum Turlag mener derfor at SVV i stedet for å argumentere for en fjerning heller burde søke å innlemme dammen i naturreservatet, noe etaten har anledning til, slik det følger av kulturminneloven § 22a: «Departementet kan vedta forskrift om fredning av slike byggverk og anlegg m.v. som er nevnt i §15 og som er i statens eie.» §15 omfatter «Fredning av bygninger, anlegg m.v. fra nyere tid.» Med nyere tid må forstås tiden etter reformasjonen, som er tidspunktet for når kulturminner ikke lenger er automatisk fredet, men krever enkeltvedtak.